

POD LIPO

POGOVORI
S SLOVENSKIMI ZADRUGARJI

DRUŽINSKI
MESEČNIK ZA VSE,
KI SO DOBRE VOLJE

LETO III.

ŠT. 2.

LJUBLJANA, 15. FEBRUARJA 1926

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

J. FR. SCHAER: Ljubimo ideale. — MILE KLOPČIČ: Kitajska lirika pred 3000 leti: Bojna pesem Kitajcev. Domotožje. Pesem na povratku domov. — ČULKOVSKI: Griška Onučin in njegova žrtev. — A. T.: Utrinki. — ADA NEGRI: Bela duša. — IVAN VUK: Za vsakdanjo skorjico kruha. — MILE KLOPČIČ: Poslednje pismo. — F. P.: Pozaba. — ERNST TOLLER: Zid ustreljenih. — J. RAMSAY MAC DONALD: Posameznik v družbi. — -r-: Trocki o Leninu. — A. T.: Frankfurt. — KAROL TEKAVC: Iz mojih zapiskov. — LISTEK.

„POD LIPO“ IZHAJA ENKRAT MESEČNO V LJUBLJANI.
NAROČNINA ZA CELO LETO DIN 36.—, MESEČNO DIN 3.—.
UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PRULE ŠTEV. 15.

ZADRUŽNA ZALOŽBA

v Ljubljani ima v zalogi 13 zvezkov ZADRUŽNE KNJIŽNICE, ki obravnavajo zadružno in splošno gospodarsko vsebino. Potrebno je, da so ti drobni zvezčiči v knjižnici vsakega zavednega zadrugarja.

LEPOSLOVNE KNJIŽNICE I. zvezek so „POVESTI“, ki jih je spisal znani delavec-pripovednik s. LOVRO KUCHAR. „Povesti“ so v delavskih krogih vzbudile obilo zanimanja. Kot II. zvezek te knjižnice izide „BOŽIČNA PESEM v prozi“ slavnega angleškega pisatelja CHARLES-a DICKENS-a. V III. zvezku pa bo znamenito dramsko delo „RUŠILCI STROJEV“, ki jo je spisal nadarjeni revolucionarni nemški pesnik ERNST TOLLER.

SOCIJALNO POLITIČNE KNJIŽNICE prvi zv. je podučno delo ABDITUS-a „IDEJNI PREDHODNIKI DANAŠNJEGA SOCIJALIZMA IN KOMUNIZMA“, ki bi je moral vsak delavec dobro preštudirati in premisliti. V drugem zvezku, ki izide prav kmalu, bo Beerova študija „O KARLU MARKSU“, pravzaprav nadaljevanje prvega zvezka. Prevod je oskrbel Ciril Štukelj. V nadaljnih zvezkih se objavi razprava „O DEMOKRACIJI“ od dr. J. Herbena in o „SOCIJALISTIČNEM GIBANJU“.

Vsa ta izdanja se dobe v ZADRUŽNI ZALOŽBI V LJUBLJANI.

DELAVSKO-KMEČKA PODPORNIA IN PROSVETNA JEDNOTA je organizacija za razširjanje socijalne in socijalistične literature. Za člana pristopi lahko vsak. Za mesečne 4 Din dobi član vsako četrtletje po eno knjigo. „Jednota“ je začela delovati s 1. januarjem 1925 in je za prvo četrtletje razdala svojim članom „Povesti“ Lovra Kuharja, za drugo četrtletje pa Abditusove „Predhodnike današnjega socijalizma in komunizma“.

Naslov „Delavsko-kmečke podporne in prosvetne jednote“ je Ljubljana VII. (Zveza gospodarskih zadrug).

POD LIPO

LEPOSLOVNI DRUŽINSKI MESEČNIK

LETO III.

LJUBLJANA, 15. FEBRUARJA 1926.

ŠTEV. 2.

UREDIL ANTON KRISTAN

J. Fr. Schär:

LJUBIMO IDEALE.

Poleg gospodarskih namenov in nalog konzumnih zadrug ne smemo pozabiti njih duhovnih in npravstvenih nalog. Čim več store konzumne zadruge za pospeševanje izobrazbe svojih članov, tem večje je njihovo dobrodelno udejstvovanje.

Pravilno gospodarjenje je le mogoče, če se razvijajo v in z gospodarskimi močmi tudi etične, npravstvene in duhovne moči! In v resnici: dober zadrugar je tudi npravno dozorel in dober človek. Iz naj-

globljih korenin moralne zrelosti ljudstva izrastejo najplemenitejše gonilne sile naroda in človeške kulture in se razvijejo v najlepši cvet, v okras skupnosti, posamezniku pa v pravo srečo.

Zato: ljubimo ideale in gojimo jih. Krepimo vero v ljubezen in zvestobo, bodimo vestni, izpolnjujmo dolžnosti, ker dolžnost in krepost sta cilja zadrugarjev! Ne izgubimo vere v končno zmago istine in dobrote na svetu.

Mile Klopčič:

KITAJSKA LIRIKA PRED 3000 LETI.

BOJNA PESEM KITAJCEV.

Da nismo zreli?

To je napev, ki so gonili ga povsod
stoletja nam, sirotam vseh sirot.
S tem ste nas trepljali,

nade ljudstva ubili,
v razsodnosti zmotili,
bodočnost nam teptali.

Da nismo zreli?

Vedno, o vedno za srečo na zemlji smo zreli.
Srečneje in bolje bi radi živeli.
Zreli smo, našo bol razodeti,
zreli, vas nič več nad sabo trpeti,
zreli, za svóbodo vse pretrpeti.

DOMOTOŽJE.

Položil sem svojo glavó na obličje gorá.
Preslab je moj pógled, da segel bi v daljo,
kjer oče stanuje.
Pod motnim odsevom potujočih zvezdá
vzdihuje moj oče: „Moj sin je šel v vojno.
Ne dan in ne noč mu ne dasta pokoja
ne sladkega sna radi boja.
Daj, vrni se, vrni domov!“

Položil sem svojo glavó na obličje gorá.
 Preslab je moj pógled, da segel bi v daljo,
 kjer mati stanuje.
 Pod varavim bleskom v nič padajočih zvezdá
 vzdihuje mi mati: „Moj sin je šel v vojno.
 Prizanesite mu, ogenj in voda, nevarnosti bojne,
 sovražnik in zmaga! Vrni se, vrni iz vojne,
 pameten bodi in pridi domov!“

Položil sem svojo glavó na obličje gorá.
 Umrl je moj pógled, ker ni segel v daljo,
 kjer moj brat stanuje.
 Pod zublji sovražnih zvezdá
 vzdihuje moj brat: „O brat moj v vojni,
 spametuj se, pozabi cesarja.
 Da se povrneš med svoje,
 da nas živiš, to dolžnosti so tvoje,
 in ne: umreti v daljavi!“

PESEM NA POVRATKU DOMOV.

Kaj sem kar tako
 od doma šel?
 Cesar je velel
 iti nam v vojsko.

Ko smo šli v vojskó,
 je kalila setev;
 ko domov gremó,
 jalova je žetev.

Dolga pot,
 glad povsod.
 Sto žaljenj in več
 sem pretrpel,
 odkar sem šel,
 odkar namesto pluga v roki
 mi je meč.

Ko smo šli v vojskó,
 je cvetelo drevje;

ko domov gremó,
 v snegu je vejevje.
 Raskave cesté,
 žalostno poljé,
 žeja, glad —
 dovolj!
 Nikdo ne vé
 za to gorje,
 ne za mojo težko bol.
 Dovolj!

Priobčeni motivi so vzeti iz „Ši-Kinga“, zbirke kitajskih narodnih pesmi iz 12. stoletja pred Kristusom. Pesmi so prirejene po nemškem Ehrensteinovem prevodu.

Culkovski:

GRIŠKA ONUČIN IN NJEGOVA ŽRTEV.

(Dalje.)

Po dvanajst ur na dan je prevažal in pehal železne vozičke napolnjene s premogom, katere so v nekakih železnih kurnikih vlačili iz šahta*, in jih je gonil preko dolgega, lesenega mostu, na koncu katerega jih je prevračal in izsipaval pod most na cele gore že izsipanega premoga, kjer so ga potem drugi delavci nakladali v železniške vagone, ki so stali spodaj na tiru.

Poleg njega so begale sem in tja bledečne ženske in nedorasli fantalini, ki so opravljali isto delo. Nevešč raznih gibov in kretenj, ki so olajševale delo, je bil

* Poslužujem se izraza „šaht“ ker je v internacionalni rabi, ter tudi naše delavstvo samo tega razume, ne pa importiranega češkega izraza „jašek“. Besede so mrtve, dokler si jih narod ne osvoji. Predno se bo pa naša montanistična ter-

spočetka grozno neroden in pot mu je curkoma tekkel po licu od prevelikih naporov. Takoj prvi voziček mu je padel s tračnic, predno ga je prignal do cilja. Za njim so drvili drugi ter vpili in kleli nad oviro ter zmerjali Griška kot povzročitelja.

„Če si ga znal s tira vreči, ga moraš znati tudi nazaj dvigniti,“ so ga škodljivo obstopili tovariši.

Griška se je napenjal za žive in mrtve in stokal krog vozička, a ta je ležal kot primrznjen. „Polnega jaz svoj živ dan ne vzdignem,“ si je mislil, ter

minologija udomačila tudi med delavstvom, bo preteklo še mnogo desetletij. Ker pišem za delavce, polagam v prvi vrsti važnost na to, da me razumejo.

začel izmetavati vsebino, da bi praznega lahko nazaj postavil. Izbruhnul je splošen krohot.

„Se vidi, da si še zelen,“ se oglasi nek frkolin, steče po močen drog, ga podtakne med kolesa na visečem koncu vozička, pljune v dlan, se zježi in — ho-o-ruk —, se je zazibal voziček zopet na tračnicah.

„Od kod pa si ti, mila jera?“

„Iz Smolenske gubernije.“

„Saj sem si mislil.“ Zopet krohot. (Smolenčani igrajo med Rusi n. pr. isto vlogo kakor pri nas naši Ribničani).

„Ali si že kedaj jahal kozo v Kijev na božjo pot?“ ga je zopet vprašal frkolin in opogumil s tem tovariše, da so si izbrali Griška za tarčo svojih šal.

In tako je bila osebnost Griška med tovariši zaznamovana in njegovo mesto v tem novem svetu opredeljeno. Če je bil kdo ozlovoljen, se je spravil nad Griška ohlajat svojo jezico; če je v komu prekipela prešernost, je zopet moral biti Griška objekt za njegove razposajenosti. Vendar se je to zgodilo z nekako dobrodušno pomilovalnostjo, kakor se postopa navadno s telesno in duševno manj vrednimi ali naivnimi osebami. Kadar si ga je že kdo le v preveliki meri izposodil v zabavo sebi in drugim, in se je Griška začel obupno ozirati okrog kakor da išče pomoči, se je vedno našel kak starejši ali treznejši sodelavec, ki ga je vzel pod zaščito in hudomušneže zavrnil.

Zlasti stari Trjapkin, ki je pri šahtu vlačil polne vozičke iz železnih kletk in porival na njih mesto prazne, se je vedno za Griška zavzel, kadar mu je le prehuda predla. Griška je zato čutil veliko spoštovanje do tega prekljastega, malo pripognjenega možakarja z zmršeno kratko brado in dobrodušnimi, malimi očmi, katerega dolge roke, nategnjene od večletnega vlačjenja težkih vozičkov iz kletke, so se zdele kakor iz železa.

Včasih, med kratkimi odmori, kadar je slučajno zmanjkalo vozičkov, se je Griška začuden in plašen ustavil par korakov pred krog in krog ograjenim, črnim in zevajočim prepadom, ki, kakor se mu je zdelo, nima dna in iz katerega so se neprestano pojavljale težko natovorjene železne kletke in se zopet potapljale, viseče na neskončno dolgih železnih vrveh.

Z občudovanjem je opazoval početje svojega pokrovitelja, ki se je zdel popolnoma zatopljen v svoj posel in je nepre-

stano prisluškal na najmanjši šum, prihajajoč iz globine.

„Griška, porini mi one prazne vozičke bližje k šahtu!“ Griška je izpolnil po velje.

„Zdaj pa porini prvi prazni voziček v kletko in jo zapri!“ je ukazoval Trjapkin dalje, medtem ko je držal kazalec pripravljen na gumbu električnega zvonca, da dá znamenje strojniku.

Griška je neodločeno obstal, nato pa je zapodil voziček od daleč z vso silo v kletko, a zapreti se je ni upal.

„Ali se bojiš te luknje? Saj ne moreš nikamor pasti. Prej ali slej se ji boš moral privaditi in se tudi sam spustiti v njo, če boš hotel kaj več zaslužiti.“

Na Griškovem obrazu se je pojavil smehlaj zadrege.

„Na stotine tovarišev se vsak dan spušča v to luknjo in pridejo navadno zopet vsi zdravi, dasi izmučeni iz nje. In, ali ne mrjo ljudje tudi doma v posteljah, na pernicah? Da ne govorim o fronti —?“

Griška se je zopet obesil za prvi polni voziček, ki se je pojavil iz šahta ter zamišljen zavil z njim proti mostu.

*

Stanoval je Griška v baraki za samske delavce. Bilo je to podolgasto poslopje iz ilovice, obito od zunaj z deskami in ločeno čez sredino v dve polovici, vsako s svojim vhodom. V podolgastem prostoru se je raztezal ob obeh straneh ob steni lesen pograd, na katerem so bile tu in tam razprostrte umazane in posvalkane slamnjače, vmes so se pa videla ležišča na golih deskah. Po sredi prostora je stala dolga in okorna miza, zbita iz surovih desk ter istotake klopi. Ogromen, primitiven štedilnik z železno pločo brez cilindrov, je stal v veži, ki je služila ob enem za kuhinjo.

Vodili so skupno gospodinjstvo. Za gospodinjo jim je služila možata, krepka in zdrava ženska, Matrjona, „soldatka“, to je, žena vojaka, ki pa je moral že med prvimi na fronto in od takrat ni bilo o njem ne duha ne sluha več. Matrjona se je že sama prištevala med vdove. Kuhala in prala je rudarjem, in če ji je kdo obljubil kako malo darilo, mu je tudi za silo zašila. Kadar so pa zvedeli, da se kje v bližini skrivaj kuha priljubljeni kvas ali braga, ob kateri se je dalo za trenutke pozabiti težko življenje, je bila zopet Matrjonina dolžnost, da jim je vtihotapila

pijačo v barako. To je tem rajši ubogala, ker je tudi sama ljubila požirek opojne pijače. To se je godilo navadno vsakih štirinajst dni, ko so prejemali rudarji svoje plačilo.

„Pri Morozovih danes kuhajo, Matrjona, imej posodo pripravljeno!“ jo je ob takih prilikah obvestil Brjažkin. Bil je to čokat možak, doma tam nekje od Kurska, s kodrastimi lasmi, počesanimi nizko na čelo, nad katerim je izzivalno čepela čepica s senčnikom, pomaknjena po fantovsko na desno uho, z izjemoma vedno obritim obrazom in nasukanimi brki. Vzbočenih prsi in z rokama v žepih se je postavil pred Matrjono in ji pomenljivo pomežiknil.

„Dobro! Kedadaj pa bodete vsi skupaj?“

„Zvečer ob sedmih. Saj jutri je nedelja in nam ne bo treba zgodaj vstajati. Pa ne pozabi gredoč stopiti k Iljinu in mu reci, naj tudi pride in prinese še svoje karte seboj.“

In zvečer se je začelo pirovanje. Po mizi je bilo razstavljeno nekaj obtolčenih kozarcev, vmes pa prstene steklenice z odbitimi ročaji. Sredi mize so bili razloženi na papirju slaniki in veliki kosi kruha. Iz velikega pločevinastega čajnika se je nalivala v skodelice kalna tekočina, rezkega okusa, skuhana iz rži, drož in rozin mesto sladkorja, katerega je takrat že občutno primanjkovalo povsod.

Spočetka so pili umerjeno in preračunano, kakor da drug drugemu požirke štejejo. Ko pa so izpili vsak nekaj meric, se je mahoma zdelo, kakor da se jih je neviden čarovnik dotaknil s svojo čudotvorno palčico. Kretnje so postale živahnejše, oči so blestele v dobrodušnem, tu in tam škodoželjnem ognju, jeziki, kakor da so se razvezali, so začeli pripovedovati, tu o davno ostavljenem domačem kraju, tam o nesrečni ljubezni, eni so preklinjali to pasje življenje, drugi so kovali neverjetne načrte za bodočnost. Med njimi se je pa sukala Matrjona, ljubljena in oboževana od vseh teh zapuščenih in ponižanih ljudi, kakor obljubljena vila njihove sreče, ter se je dobrodušno in ljubeznjivo smehljala na vse strani in odgovarjala na pikre in dvoumne opazke, ki pa so imele med temi ljudmi enak pomen kakor komplimenti v salonih, z istotako razposajenimi in vzpodbudajočimi besedami.

Griška je sedel ob strani na pogradu ter od tod opazoval pirovanje. Obnašanje in pogovori njegovih tovarišev so se mu zdeli duhoviti; sebe je smatral za premalenkostnega pred njimi, kaj še da bi se kaj vmešal v te pogovore. Pil je samo, kadar mu je kdo ponudil, sam si ni upal natočiti, dasiravno so pri plačevanju zvalili dobršen delež nanj. Sicer se pa niso dosti brigali zanj, samo kadar se jim je pretrgala nit pogovorov, so si pomagali z njegovo osebnostjo, ki jim je morala služiti kot snov za razne dovtipе, da se je na ta način obdržala zabava v teku. To pa samo tako dolgo, dokler jih ni opojnost preveč prevzela; ko pa so se enkrat na „široko razmahnili“, je pa Griška navadno izginil s svojo slamnjačo, ali na podstrešje ali pa v drvarnico.

Igrala se je tudi harmonika. Pri njenih zvokih se je začela Matrjona zibati v bokih, vzela je v roko belo rutico ter mahala z njo nad glavo, ter vzlikala:

„I-ha, i-ha, i-ha-ha!“

Šviglast fant v škornjih je pomaknil „furažko“ na uho, tlesknil v dlani ter se zavrtel krog nje, zdaj je odskočil od tal kakor žoga, zdaj zopet nizko počenil ter stegoval noge od sebe z bliskovito hitrostjo po taktih ognjevitega „kamarinskega“ plesa.

Napol pijan rudar, krmežljivih oči, je skočil na pograd, prebiral s prsti po balalajki in pel s šegavim glasom:

Moja ljubezniva ženka
večkrat me spodi od hiše;
ko pa zopet k nji se vrnem,
si od radosti solze briše.

Splošen smeh spremlja njegove grimase, v katere zateguje obraz pri petju; zdaj se kaže kot bedasta lutka, zdaj zopet kot razsrjena megera, kakor pač zahteva vsebina pesmi.

Družba se je napila do tiste meje, kjer prehaja veselost v solzavo ginjenost. Pogledi so postali nesigurni, oči vlažne in tope, obrazi so se razblinjali v široke smehljaje, na katerih je bilo opaziti nekaj podobnega zadregi in ustne so trepetale kakor da hočejo nekaj zelo milega povedati, ali kakor da se jim hoče poljubljati.

„Bratci!“ je vzkliknil bledečen, slaboten mladenič, „bratci, tako vas imam rad — Glejte, — mi vsi — kakor ena obitelj —,“ zamajal se je in se oprl z rokama na ramena dveh tovarišev kraj sebe.

„Matrjona!“ je zaklical znova, „tudi tebe imam rad — zdiš se mi kakor dobra mamica. Pojdi sem, daj se poljubiti!“

„Oj revček!“ se približa Matrjona, „misliš, da me žeja po dvojih negodnih ustih, zelenjad kilava? Me ženske ljubimo zdravje in ognjevitost in objem krepkih mišic. Za tebe je pa zdajle najboljše, da ležeš!“

In prijela ga je za roko ter odvedla v ozadje, kjer je poravnala na pogradu posvalkano slamnjačo in ga kakor otroka položila na njo ter pokrila z neko suknjo. Fant se je udano pokoraval njenim odredbam. Pogladila ga je po lasih:

„Tako mali. Za tebe je počitek, ne pa pijača!“

Ležeči je s hvaležnimi očmi spremljal odhajajočo Matrjono in pri duši mu je bilo toplo, a obenem neprijetno, kakor otroku, ki ga je mati zasačila pri laži.

Medtem se je družba zabavala dalje, toda ne več s prejšnjo prekipevajočo prešernostjo, polastila se je je neka težka resignacija in melanholija. Harmonika ni igrala več poskočnic, temveč izvabljala le pretrgane, hreščeče in plakajoče disakorde. Pesmi se niso pele več šegave in razposajene, njih mesto so prevzele otožne melodije, polne boli in hrepenenja ruskih step.

Zakaj preganja nas zla usoda,
iz kraja v kraj neskončne Rusije?

Zakaj nam gine up, mladost, svoboda,
v mrzli burji snežne Sibirije?

je pel pevec in strune na balalajki so drhtele in plakale ž njim.

Visok fant s črnimi kodri, katerega so splošno klicali za „študenta“, je deklamiral:

Morje šumi,
a v mojem srcu je rana skeleča;
tam daleč se jadro beli,
ž njim je odplula moja sreča —.

Govoril je ta človek le malo, a iz vsake njegove besede je zvenel cinizem. Le včasih, kakor ob tej priliki, se je spremenil njegov sarkazem v obup, kateremu je dajal zdaj pa zdaj duška v podobnih stihih, ki so mu še ostali v spominu izza njegovih dijaških let, ko še ni spoznal nezvestobe sveta. Govorilo se je, da je iz ugledne harkovske rodbine, da pa je bil radi udeležbe pri nekem političnem društvu izključen iz študij ter ad contumaciam obsojen v pregnanstvo, radi česar mu je tudi njegova lepa zaročenka obrnila hrbet. Vendar gotovega ni nihče vedel, ker ni z nikomur o tem govoril, silili pa niso vanj, ker je vzbujal med svojimi tovariši sočutje. Videti je bilo, da si nalašč uničuje mlado življenje z nezmernostjo in vsakdo je bil prepričan, da ne bo dočakal starosti.

(Dalje prih.)

A. T.:

UTRINKI.

Demokrat je mlad konservavec, nasprotno je pa mlad konservavec star demokrat. _____ *Emerson.*

Najhujše trinoštvo je ono, ki se vrši pod zaščito zakonov in pod praporom pravičnosti. _____ *Montesquieu.*

V čast se mora človeškemu rodu šteti, da preganjanja in zatiranja vedno le število branilcev v mučeništvo gnane ideje množijo; to je večna odlika človeškega rodu in večni odmev njegove zgodovine. _____ *Castelar.*

Svojemu vladarju dopasti ni največja krepost moža. _____ *Horacij.*

Idej še ni bilo nikdar mogoče z bajoneti in kanoni iz kake dežele pregnati. _____ *Foks.*

Polovica opravičb slabih vlad je navadno tale sofistična dvoreznost: če je ljudstvo nezadovoljno in nemirno, tedaj še ni zrelo za svobodo; če pa je mirno, potem pa itak ne zahteva svobode.

_____ *Macaulay.*

Največji vzrok revolucije je, da medtem, ko napredujejo, njihove državne ustave stoje na mrtvih točkah.

_____ *Macaulay.*

Veiki gospodje bi morali vendar enkrat tudi velika očala natakniti na nosove in ne gledati vedno le skozi prste; ne smela bi jim biti pravica kakor pajčevina, skozi katero lahko veliki ptiči zlete, majhne mušice pa na nji obvisijo.

_____ *Abraham a Santa Clara.*

Ada Negri:

BELA DUŠA.

(Konec.)

Najmlajše so se šopirile včasi z učnostjo, kakor da bi bila Guido Cavalcanti in Agnolo Poliziano z njimi krave pasla. Uh, ta šola!... Ti otroci!... Kakšno breme, kakšna veriga, kakšna muka!... Rozana bi bila v svoji nedolžni priprostosti sprejela v neizmerni ljubezni v svoje naročje vse one dečke in deklice, ki so bili za njo brez učiteljice. Tudi za nje bi našla ljubezni!... Njeno srce se ji je zdelo neizčrpno, sveže od nevsahljivega vira. Da, ljubezen. Tej besedi ni vedela drugega pomena: ona, ki se je bila smejala v obraz najemniku Castelleta, ker jo je hotel rešiti šole in vzeti za svojo ženico: ona, ki ni stopila nikoli brez groze v hišo Vanija Conti, svojega ljubljenega malčka, v strahu, da ne sreča pogleda in ust starejšega brata Marijana. Pogleda in ust, ki so se je oprijemali, pohlepni in zasmehljivi, sesali ji kri in misli in jo ranili do dna njenega droba.

Mariano Conti je držal rad roke v žepu. Morda je skrival v njem nož, da ga potegne, nenadoma, ko bi se tega najmanj nadejala.

In v resnici je delal vtis noževe ostrine s svojim slokim telesom, trioglatim obrazom in rezkim pogledom. Bil je mršav, ali herkulično močan: odporen za vsako delo, ali razborit; v njem je bila tista zajedajoča razboritost, motna in negativna, ki ustvarja potepuhe, lopove in anarhiste. V presledkih je izginjal in v presledkih se je zopet pojavljal v vasi, skrivnosten in zloben. Poizkusil je že vse posle, ali najraje je prevaževal kamenje in les s svojo barko na Tičinu, od svoje domače vasi do nasprotnega vigevanskega brega; polunag, prost, veslajoč z vso silo in pojoč kvantarske pesmi.

Mati se ga je bala in je trepetala in ni mogla spati. Ko ga je zagledala pred seboj po dolgi, neznani odsotnosti, kakor da bi bil puhnil iz zemlje. Bil je brez ustnic; njegova usta so bila podobna brazgotini. Če je gledal komu v obraz, ga je prevrtal do dna duše s svojima špičastima svedroma.

Rad bi bil imel malo učiteljico v svoji barki, čepečo na krmi, vso belo v črnem oblačilu, z rokami oklepajočimi se

obrobkov in debelimi rmenimi kitami, ki so od prevlike teže, klapele po tilniku. Zlato in baker sta bila v teh laseh: kakšno bogastvo!... Povedal ji je to nekega dne; in ji je bil tudi ponudil prostorček v svoji „karkasi“, mežikajoč ji napol spoštljivo, napol dvoumno. Ali Rozana, bleda ko lilija, mu ni niti odgovorila. In tedaj se je porogljivi mladenič odstranil, z rokama v žepu, kakor ponavadi, s svojo gadjo glavo vso zakopano v ovratniku iz samih konopcev in vozlov, žvižgajoč po popevki: „Sem šapnjolka in plešem holero“, svojo strupeno misel: Nagodel ti bom, nunica, boš videla!

Nekega meglenege novemberskega večera se je vračala „gospa profesorica“ sama od Rdeče pristave. — Krik-krik — so ječali pod njenimi nogami mrtvi listi. Mislila je: gozd je postelj mrtvih listov... Nenadoma jo je nekdo zagrabil.

Ni utegnila niti opaziti človeka, ki je planil iz grmovja: in že je hliptala v njegovih kleščah. Vpiti ni mogla. Bila je okoli sebe, izdabila obupana nekaj odrezanih besed, zarila je svoje nohte v vrat napadalca, slepa, blazna. Bil je to oni prvotni boj — brez sočutja na strani močnejšega, brez upa na strani šibkejšega — ki so ga morda v pradavnini, videli bojevati one divje šume med samcem, ogrnjanim z ovčjimi kožami in samico pokrito samo s plaščem svojih las. Na takšen način se je razodela ljubezen učiteljici prvega razreda, ki je imela čisto dušo komaj rojenega otroka in aske tične oči kakor Giottove madone.

*

Naslednjega dne ni moglo več šestdeset Rozaninih učencev spoznati njih drage gospodične v prstenem in zaokroženem bitju, sedečem pred njimi z odsotnim pogledom in usti, ki so jih mučili konvulzivni trzaji! Zdelo se je celo, da je padla v naslanjač in da nikoli več ne vstane.

Ni bila več ona.

Govorila je s hripavim glasom; trudila se je, da bi predavala kakor ponavadi, ali zopet in zopet se ji je beseda raztrgala že na jeziku. Morda je bila bolna. Vsi so to mislili, ker niso mogli in

niso vedeli drugega vzroka za njeno izpremembo. In stali so tako ginjeni in mirni, upajoč, da jo bodo videli jutri zopet vedro in smejočo kot vedno, njih učiteljico: njo, ki je nobena druga ni mogla nadomestiti, ki so jo ljubili in ki so se je bili privadili, kakor da je njih rodna mati.

Ali ona je bila mrtva.

Na njenem mestu se je gibala, govorila in učila poštevanke in abecedo druga ženska, daljna, tuja, ravnodušna — nepotrebna. Rozana se ni zdela več vredna svojih otročičev. Telo in dušo ji je ogrnil nekdo z umazano obleko. Ni mogla več ostati na svojem mestu, živeti poleg otrok, žareti v njih svetlobi, govoriti jim o dobrem, o dobroti, o zemskih in o nebeških lepotah. Ni bilo dobrega, ni bilo dobrote, ni bilo upanja; ni bilo drugega izhoda nego samo ta, da se vrže na tla, pod kolesa voza in umre.

Otroci so ji polagoma odrekli: postali so neposlušni, naučili so se klepetati, smejati se med podukom, rezljati klopi z nožički, odgovarjati z skomizganjem in kljubovanjem. Magnetični tok je bil pri kraju. — Beppe Salvestri je prinesel nekega dne krastačo v šolo. Kaznovan, je kazal osle za hrbtom učiteljice; in vsi so se razhohotali.

Blazen strah je oledenel kri nesrečnice, ji zamračil pogled in jo navdal z občutkom agonije.

Morda so vedeli za grozno stvar; in glej, zato so se ji rogali, ne bi je mogli več spoštovati, pustiti njih malo dušico v njenih rokah: nikoli več, nikoli več!...

Hirala je in hirala. Ženice so šepetale med seboj, da si je učiteljica Rozana pokvarila kri vsled prestanega strahu, za čigar vzrok ni nihče vedel in o čigar vzroku je sama trdovratno molčala; in najpraznovernejše med njimi so govorile o coperniji.

Ko je je bila samo še kost in koža, samo zobje in lasje in je upadla tako, da

ji telo ni moglo več dvigniti rjuhe, ni mogla več vstati iz postelje. Po čudežu, ki pri sušici tako olepša umirajoče, je v poslednjih dneh našla zopet svoj deviški obraz, svoj umirjeni obraz, božajočo milino svojega nasmeha. Klicala je natihem, po imenu, svoje učence: „Kako? Ga ni? ... morda je bolan...“ In potem: „Pozor: črka U...“

Ali na zmedenem jeziku se je zlogovnica mešala z Gašperčkom in pravljica o Rdeči kapici je plesala po Indiji Koromandiji in je potem umirala sladko v pesmi, ki jo znajo vsi otroci na izust:

„Kaj bo sinku sen prineslo,
ptičje krilo, tenko veslo,
ali kita rožmarina?“

Slednjič je delirij prenehal in ženska je vzdihnila, skušajoč pregibati prozorne prste, kakor da drži za pero; smrt ji je dala popolno vedrost.

Nikoli še ni bil noben pogreb tako bel; ali na januarski sneg, trd, zamrznjen in iskrec se od malih kristalov je metal deviški prt položen na krsto in pajčolani Marijinih hčera čudno motne lise. Krsto, ki so jo nesli na rokah, so položili v jamo med padajočim žebranjem žensk.

Vani Conti, ki je bil njen ljubljencek in je plakal resnične solze v svojem malem, nevednem srcu, je vrgel na krsto prve kepe prsti pomešane s snegom. Potem so sledile ena za drugo polne lopate, brutalni veliki udarci, in vsi so se odstranili in Rozana je ostala v miru. Čez noč je zapadel nov sneg; celo pokopališče je postalo en sam ogromen brezimen grob, obkrožen z molkom.

V kmetskih hišah in v zakajenih hlevih so nekaj časa marnjevali, vpraševali in ugibali in šepetali skrivnostno in nemirno o smrti nje, ki je toliko let živela tako srečno. Nekateri so molili za njo. Ali skoro je prišlo delo na poljih in v vinogradih; in ko so spomladi čudežno, kakor biseri, zablščale goste trave med križi, je bila Rozana že pozabljena.

Mile Klopčič:

POSLEDNJE PISMO.

Mislil sem, da sem ti pisal poslednje pismo. Vendar noči so tako dolge in prazne svetlobe, da moram iskati utehe, da spomnim se nate. Veš, tik ob polnoči

pogosto začujem, da pojejo lehe, da zemlja se v smehu razkošnem boči — pa čutimo vsi, da ljudje nič več nismo, veš, takrat se misli koljejo blazne.

Ivan Vuk:

ZA VSAKDANJO SKORJICO KRUHA.

Rudar Blaž se je dvignil s trdega ležišča. Pogledal je na budilko na mizi.

„Čas je“, je zamrmral in se jel oblačiti.

Zraven na starinski postelji je zastokal otrok, tiho, pridušeno. Rudar Blaž se je nagnil k njemu. Nežnost mu je bila v očeh. Pogladil je ličece deteta in vprašal šepetaje:

„Kako je Tonček?... Boli?“

Otrok je prijel z drobnimi prsti žuljavo roko očetovo in jo stisnil k sebi.

„Ne“, je odgovoril otrok kratko in se nasmehnil. Bogve, kako je ta osemletni otrok razumel, da treba očeta tolažiti a ne ga pustiti odhajati na težko delo v skrbeh.

Rudar Blaž ga je gledal skrbno ljubeče. Čutil je otrokovo ljubezen.

„Ozdraviš, Tonček... o, ozdraviš... Glej, pomlad bo vsak čas privriskala v deželo. Saj se že sliši njen vrisk od daleč. Takrat poskočiš, Tonček, tja na travnike, vse zelene in v cvetju in pozdraviš bregove, oblite s solnčno svetlobo; da, Tonček, tiste bregove, pod katerimi kopljem jaz črn kruh, da nismo lačni. Takrat, Tonček, boš zdrav in veselo bo...“

Zena je prinesla zajutrek. Kavov kruhom od predvčeraj. Popil jo je, kruh pa vtaknil v žep. Za malco bo v jami, ko bo treba oddahneti.

„Ali greš po kruhka, oče“, je vprašal otrok.

„Po kruhka, Tonček.“

Tedaj se je oglasila tovarna. Zatulila je medena sirena zateglo, divje, kakor šakal v džungli, ko sluti plen.

Rudar Blaž je vstal in poiskal kapo. Pri vratih je še obstal, se nasmehnil sinčku, ki je gledal za njim in dejal:

„Adijo!... Priden bodi, Tonček...“

Tonček je pokimal z glavo. Rudar je zaprl vrata.

*

Okno v pekel je požiralo ljudi. To je bil vhod v podzemeljski svet, v državo premoga. Rudarji so šli osvajat, kakor vsak dan, črno kamenje iz roke nevidnega podzemeljskega gospodarja. Šli so, da izklešejo kruha sebi in svojim, trdega in črnega, kakor je sam premog... Na zemlji solnce, bližina pomladi, svež vonj življenja; tu doli pod zemljo vlaga, mračne stene, vonj smrti.

Rudar Blaž se je podal na svoje določeno mesto. Ozek rov je imel, opasen rov. Treba ga je dobro podpreti z bruni.

Ko je podpiral, je mislil na svojega Tončka, ki leži doma na slamici in je bolan. Ko bo potegnil mezdo, takoj pokliče zdravnika in mu reče, naj zapiše dobra zdravila. Takšna, ki bodo pomagala. Bo že plačal. Zaslužil je in plačal bo. Samo da bo Tonček mogel na travnike trgat cvetlice in gledat bregove, pod katerimi koplje premog on, njegov oče. Naj uživa, revček, svojo pomlad; petek nevolje ga objame prekmalu. A do tistega trenutka naj mu sije solnce. Zato bo skrbel on, oče njegov.

Ko je tako sanjaril, so njegove močne roke dvigale bruna in podpirale rov. Ob straneh je curljala voda. Svetilka se je tiho gugala in metala njegovo senco daleč tja nekam v črno žrelo. Bilo je zadržljivo. Nekaj težkega, svinčenega je tiščalo prsi Blaža rudarja. On tega ni zapazil. Preveč je imel opravila s Tončkom.

„Samo rudar naj ne bo,“ je mrmral v mislih. „Samo krt naj ne bo.“

Ob straneh se mu je režala gola zemlja, iz katere je bil že izsekan premog, kakor da se mu posmehuje.

„Kaj pa misliš, da bo, ha?“

„Samo rudar ne.“

Staremu rudarju se je zdelo, kakor da se nekdo smeje za njegovim hrbtom. Pljunil je v stran odločno in rekel:

„V šole ga bom dal... Suh kruh bom jedel, on, moj Tonček pa se naj uči.“

„Kaj pa, če te stisnem sedaj tu,“ je reklo nekaj iz sten. „Kaj bo pa tedaj s tvojim sinom?“

„Bog nas varuj in sveta Barbara“, je zamrmral preplašeno rudar.

Glas pa je govoril:

„Kako te je pogledal Tonček, ko si odprl vrata in stopil na prag?! Sladko, ljubeče?!... Da. Kako mehka je njegova ročica, ko boža od dela ostarelo lice... Ej, tako je mehko človeku tam nekje v prsih, ko se tako dotakne drobna roka deteta izsušenih lic... Kaj misliš, Blaž, ali bi ti bilo hudo, ako bi ga več ne videl?... Kaj misliš, ako bi te jaz tako objela?... Pravico imam. Večjo pravico, kakor tvoj sinček. Zakaj, jaz sem s teboj cele dneve. Vse svoje življenje riješ po

meni. Tvoj sin pa je s teboj samo nekaj ur... Eh, rudar Blaž, tudi jaz te ljubim in težko mi je biti brez tebe... Ne dam te drugim!"

Rudar Blaž je postal in si obrisal potno čelo.

„Kakšne misli so v moji glavi?... Bog ti moj, odkod so se vzele nenadoma... Da bi me ta zemlja, po kateri rujem že dolga leta hotela vzeti mojemu sinčku sedaj, ko je bolan in še majhen? Počakaj... saj ti ne uidem.“

„Kaj bom čakala, ko pa te ljubim preveč.“

„Ali Tonček moj umre, kaj ne veš tega? Gospodar ga vrže iz hiše in mater njegovo z njim. Ker jaz sem, ki sem gospodarju potreben. Zakaj, jaz kopljem zanj premog iz tvojih nedrij, da bo bogat.“

Roka rudarja je drhtela, ko je brisal znoj s čela.

„Star si že, rudar,“ govori zemlja. „Kaj bo s teboj, s tvojim sinom in ženo, ko ne boš mogel več kopati bogastva za svojega gospodarja?“

„Vrže me na cesto,“ povesi glavo rudar.

„Tako izmozganega?“

„Tako izmozganega...“

„Zakaj mu dovoliš, da stori to? Kaj ni on kakor ti? Zakaj ga ne zgrabiš za vrat in ga ne pošlješ sem, v rov, da bi delal?“

Rudar Blaž je pogledal svoje roke.

„Preslab sem. On pa ima sluge.“

„Kaj nimaš ti sorudarjev? Ali je mar njim dobro?“

„Dobro?!“ Rudar se je nasmejal. „Kakor jaz gladujejo.“

„Vidiš,“ je govorila zemlja. „Toliko vas je, pa hlapčujete.“

Rudar Blaž je stresel z glavo in jezno kopal.

„Molči! Sina imam.“

„Saj ravno zato, ker imaš sina,“ je govorila zemlja uporno.

Rudar Blaž pa je vse z večjo jezo udarjal v premog.

„Ne bij tako,“ je rekla zemlja.

„Moram,“ je odgovoril. „Za Tončka moram, da bo videl pomlad.“

Znoj je tekkel po licu Blažu rudarju, tako je delal in kopal.

„Ostani, Blaž v mojem naročju,“ je zopet spregovorila zemlja. „Glej, vsaj ti boš prestal trpeti.“

„Ne, ne“ je vzkliknil Blaž rudar, in udarjal v premog. „Moram svojemu sinu dati pomlad.“

„Ha, ha, ha“ se je zdelo, da je slišal rudar Blaž. Tanko je zazvenčalo steklo svetilke. V nos mu je udaril čuden vonj.

„Ne, ne...“ je zakričal v grozi. „Tončka moram videti.“

Pod njim se je zamajal rov. Nad glavo je nekaj strašno zahreščalo. Nekaj ga je objelo okrog prsi in jih stiskalo naglo in ga dvigalo... Z rokami se upre, da se osvobodi objema... Nato začuti, kakor v sanjah, da nekam pada... dolgo... nato pa vse utihne in izgine...

*

Tonček se je dvignil v postelji.

„Mamica!“

Žena rudarja — Tončkova mati je stopila k njemu in mu popravljala odejo.

„Kaj bi rad, Tonček?“

„Kje je oče?“

„Kruh služi, Tonček. Kmalu bo prišel.“

Tonček je gledal v strop, nizek in zakajen, pomolčal in rekel, kakor v odmev:

„Kmalu?“

Čez nekaj časa je zaklical zopet.

„Mamica?“

„Kaj bi rad Tonček?“

„Kaj pa delaš, mamica?“

„Kuham... Le priden bodi.“

„Kuhaš?... Za očeta?“

„Pa za tebe.“

Otrok se je prevračal na postelji.

„Dolgo ni očeta, mamica.“

„Saj bo prišel, Tonček... Bo prišel...“

Tonček je pomolčal in zopet odgovoril, kakor v odmev:

„Pride?!... Kmalu?“

*

„Marjana?“

Žena rudarja Blaža se je ozrla.

„No, kaj pa ti. Tine? Kaj ne delaš danes?“

Ali človek je stal na pragu, gledal v njo in migal z ustmi.

„Kaj je s teboj,“ je stopila žena bližje.

Tine je pomignil z glavo.

„Pojdi!... Povedati ti imam nekaj.“

Za grlo je zgrabilo Marjano nekaj z železnimi rokami.

„Kaj je,“ je dahnila in oči so izražale strah.

„Pojdi,“ je rekel Tine in stopil na cesto.

Svinčene so bile noge Marjane, ko je šla za njim.

„Tonček je bolan,“ je rekla in sama ni vedela, da je kaj rekla.

Človek pa je rekel skozi zobe, kakor da se boji:

„Pojdi.“

Nato pa jo je pogledal in rekel tiho:

„Nič ni... Pojdi... Saj veš, Marjana... No, pač... Mi rudarji... Saj veš...“

„Kaj, kaj, kaj,“ je vrisnila Marjana in zgrabila Tineta za ramo. Divje mu je gledala v oči.

„Nič ni, Marjana... Nesreča se je zgodila...“

Marjana je razumela. Zašibile so se ji noge.

„Jezus... On, Blaž?“

Tine je pokimal z glavo:

„Pa Francelj, Martin, Janez in njegov sin, ki mu je komaj petnajst let, Jurij.“

„Kje?“ je zahropela Marjana.

Tine je stegnil roko naprej. Marjana je planila v tisto smer in kričala:

„Blaž, moj Blaž... Jezus... Jezus...“

Bežala je k rudniku. Ni slišala, kako je klical sinček:

„Mamica... Zakaj še ni očeta?!!“

F. Pogačnik:

POZABA.

Poslušal sem prijateljev besede:

»Pozabi, uživaj, glej kako

iskri se vince nam zlato,

zastrinja tožne prošle dni,

z bodočimi srce bodri.

Otožnost naj ti srca ne zasede!«

Poiskal v njem sem lečila.

In v teh jesenskih, mrzlih dneh

o sladkih sanjal sem očeh,

v sredini mi cvetočih trat

nebeška vzknila je pomlad,

mi dušo vso je ozdravila, prerodila.

Ernst Toller:

ZID USTRELJENIH.

Od krika in vzkrikov se je zvijala stena.

Kakor iz telesa svetega Boštjana — mučenika,

ki mu je tisoč puščic tisoč smrtonosnih ran odprlo,

tako se je ran nebroj v razpoke in kamen zadržlo,

odkar se Njihova kri v pesek izgublja in pronika.

Besnêlo je dnêve in dnêve belo morjenje,

zemlja je postala naročje opljuvâno,

bog pa reven, gol, z ljubéznijo ogolj'fano,

a bičana stena (strašno je bilo njeno nemo strmenje),

je kakor žalostna mati sušila krvave nelmé

in tiho sprejemala žrtve na presunjeno svoje srcé.

J. Ramsay Mac Donald:

POSAMEZNIK V DRUŽBI.

Razlaga, da so pobune izkoriščanih in potlačenih bile le antagonizem zaslužjenega in izkoriščanega razreda proti vladajočemu razredu, nima zgodovinskega temelja in ni vsled tega pravilna. Izkoriščajoči razred je imel izvrševati važno funkcijo. Če je v jarem podaništva vpregel druge razrede, zgodilo se je to, ker je organizacija, ki jo je družba potrebovala, da je mogla sploh

obstojati, povzročila takšno razvrščanje v razrede z vsemi političnimi in gospodarskimi nejednakostmi, in seve vsled tega tudi z možnostjo izkoriščati množice in uporabljati moč v osebne in razredne svrhe. Uresničiti pridige I. Baala, čegar etičnim načelom se ne more ničesar očitati, v dobi kraljev Henrikov je bilo prav tako nemogoče kot je še dandanes nemogoče obistiniti pridigo „na gori“. Ako

gledamo prav, je vsa zgodovina ljudskega napredka v državah in narodih ena sama vrsta razrednih bojev. Svoboda se „širi polagoma v smeri navzdol“, od razreda k razredu, kakor postajajo one narodne plasti, ki so prišle v užitek vseh državljanov, narodna celota. V prejšnjih družabnih obdobjih je morala obramba narodnih funkcij biti v rokah male peščice ljudi, ker je bil vojak obenem tudi politična moč. Ko pa postane za narod tovarna važnejša kot bojišče, mora preiti obramba narodnih interesov v roke večjega števila ljudi; premožni in srednji sloji postajajo enakopravni in že se posvečuje posebna pozornost njih gospodarskim interesom. Ko pa država postane končno demokratična organizacija, in deluje skupaj s posameznikom v vseh strokah in na vseh poljih njegove delavnosti, je dozorelo gibanje za politično demokracijo in je tudi dalo svoje naravne socialne plodove. Politično moč je seve porabljal v gospodarske namene (pogled drugih). Med tem ko more biti politična svrha razreda moč, spoštovanje ali bogastvo, za široke ljudske plasti ni drugega namena kot splošno zvišanje življenjskega nivoja. Navada je bila, da so od dobe Maineja smatrali demokracijo zgolj za vladno formo. To pa je povsem nepravilno.

Demokracija je način vlade. S socialno demokracijo pa postaja politika prvič resnično narodna in državna zavest nastopa namesto razredne zavesti.

Iz tega stališča pridobiva zgodovinski razvoj poseben pomen in zanimivost. Izhajamo od skupine — izvirno od rodbine. Samoten posameznik je bil preje skoro zver nego človek — tvor, ki je postal človek, je gotovo prenehal biti samotar. Ljudska skupina ni produkt mišljenja, marveč instinkta in navade. Ljubezen je zgodovinsko starejša nego razum. Kakor pa skupina raste, se utrjuje in vedno boljše organizira, ima dvojno življenje in funkcijo. Brani se kot skupina; in tiho razvija sistem vlade, etike, vere, obrambe; poleg tega varuje še posameznika. „Kajti“ — tako je napisal v Politiki Aristoteles, ki ga smatrajo za očeta individualizma, kot nazivajo Platona očeta socializma — „kakor je bila država ustvarjena, da je omogočevala življenje, tako traja, da napravi dobro življenje.“ Ta dvojni namen se vije v zgodovini; včasih delujeta med seboj

harmonično, včasih pa si stopita sovražno nasproti. V stari vaški indijski komuni in v nekaterih francoskih komunah pred Revolucijo je doseglo skupinsko življenje najvišjo stopinjo razvoja. V Indiji je kasta podredila posameznika popolnoma življenju komune. Že od rojstva je imel določeno delo. Sinovi tesarjev so bili tesarji, sinovi oračev so bili orači. Niso bili samostojni rokodelci, ampak funkcijonarji splošnosti, ki so imeli delež na splošnem imetku, kot ima del telesa svoj delež pri hrani in življenju celega telesa. Niso prejeli mezde; imeli so pravico do vsega bogastva po komunističnem načinu.

Med tema dvema stopnjama jih je cela vrsta, ki označujejo strogo izraženo zgodovinsko evolucijo. Najbrže ni nobenega zbornika narodnih zakonov in običajev, ki bi ohranil ravnotežje med skupinskim in individualnim življenjem tako uspešno kot je to v židovskem zborniku. To ljudstvo je bilo izvoljeno plemo, njegova vera je bila enako tako individualistična kot plemenska.

Židovski posameznik, — v nasprotju z indijskim posameznikom — se ni nikdar izgubljal v svojem plemenu. Obdržal je pravo individualnosti. In tako imamo v knjigah Mojzesovih in v njih dopolnilih najvestnejše obrambne mere proti suženjstvu in uničujočemu siromaštvu. Vsako sedmo leto so bili židovski sužnji oslobojeni. Oblačilo, ki je bilo vzeto v zastavo, imelo je biti vrnjeno na večer istega dne; vsako sedmo leto so morala biti v redu vsa polja, ki so postala skupna last; narok ljudstva na zemljo je zavarovan s posebnimi pravnimi in verskimi kaznimi. Ta zakonik, kakor se često trdi, je imel precej enake lastnosti kot mnogi moderni zakoni, le da je bil dovršenejši na papirju nego v resnici. Pa naj bo kakor že hoče, tu je, in je izraz smisla za pravičnost in izjava gospodarskih idealov verskih voditeljev ljudstva.

Kakor raste blaginja naroda, začneta ustvarjati gospodarske razmere bogati in mehkužni razred na eni strani ter reven razred na drugi strani. Odpor proti temu pojavu je utelešen v knjigah prerokov, ki kar žare ogorčenja proti gospodarski perturbaciji stare verske vlade; obdolžujejo bogatine, može, ki grmadijo premoženje na premoženje, oderuhe, in to tako, da se nam zdi surovo in hudo, če primerjamo to z današnjim. Židovska

občina s svojim izjednačevanjem socijalnega prava in s svojim npravnim omejevanjem, ki ju je nalagala gospodarskemu procesu, je zanikla pred kapitalistično civilizacijo, prav tako kot izgineva indijska vaška komuna pred postopajočo zapadno gospodarsko civilizacijo. Dokazalo se je, da družba, ki je organizirana na židovski način, ne more vzdrževati napadov narodov kot smo mi. Na to je socijalističen odgovor ta, da so ostale du-

hovne in moralne lastnosti židovske organizacije, če tudi ni mogla sama vzdržati svetovni tlak svoje dobe, za ljudskega duha vedno vabljev ideal, dokazujoč ne le, da morejo na novo najti priložnost pojaviti se v družbi, marveč prožajoč tudi garancijo, da se izpremeni svetovni tlak tako, da bo popreje podpiral nego kvaril to priložnost.

Socijalizem bere zgodovino v njenem duhu.

—r—:

TROCKI O LENINU.

(Dalje.)

Trocki pripoveduje:

„O Leninovem prihodu v Petrograd in njegovem nastopanju na delavskih zborovanjih proti vojni in provizorični vladi sem zvedel v kanadskem koncentracijskem taborišču Amhurst iz ameriških časopisov. Naenkrat so se začeli interesirati za Lenina internirani nemški mornarji, ki so prvič slišali njegovo ime v časopisnih brzojavkah. Nepotrpežljivo so vsi čakali na konec vojne, ki bi moral odpreti za nje vrata koncentracijske ječe. Z največjo napetostjo so prisluškovali vsakemu glasu proti vojni. Dotlej so poznali le Liebknichta. Toda često so jim pripovedovali, da je Liebknicht podkupljen po ententi. Sedaj so zvedeli za Lenina.

Pri potovanju skozi Finsko sem dobil prve nove ruske liste z brzojavkami o vstopu Ceretelija, Skobeleva in drugih socijalistov v provizorično vlado.¹ Položaj je bil s tem popolnoma jasen... S drugim Kamenjevom sem se dogovoril po svojem prihodu v Petrograd, da naslednje dni obiščem uredništvo „Pravde“.² Prvo svidenje je moralo biti 5. ali 6. maja. Leninu sem dejal, da me nič ne loči od njegovih aprilskih tez in od vsega strankinega kurza po Leninovem prihodu in da stojim pred alternativo, da ali takoj „individualno“ vstopim v strankino organizacijo, ali da poskušam privedi s seboj najboljši del „združevalcev“, kate-

rih organizacija je štela v Petrogradu³ okrog tri tisoč delavcev in s katerimi je bilo združenih polno dragocenih revolucionarnih sil: Uricki, Lunačarski, Joffe, Vladimirov, Mannilski, Karahan, Jurjenjev, Litkens⁴ in drugi. Antonov-Ovsenko je tedaj že vstopil v stranko, mislim, da tudi Sokolnikov. Lenin se ni kategorično izrazil niti za eno niti za drugo. Videti je bilo treba, kako se bodo uredile pri samem delu razmere med „internacionalisti“. Radi medsebojnega tihega soglasja tudi jaz nisem forsiral naravnega razvoja dogodkov. Najina politična smer je bila ista...

...Pred julijskimi dnevi sem bil v uredništvu „Pravde“ dvakrat, trikrat, v prav najkriticnejših trenutkih. Pri teh prvih sestankih in še bolj po julijskih dnevih je napravil name Lenin vtis največje koncentracije, strahovite notranje zbranosti pod navidezno „prozajično“ priprostostjo in mirnostjo. Kerenščina se je zdela v teh dneh vsemogočna. Boljševizem je zastopal „pomilovanja vredno peščico.“ Stranka sama še ni pregledala svojih jutrišnjih sil. Toda v istem času jo je vodil Lenin poln prepričanja njenim ogromnim nalogam nasproti...

Njegovi govori na prvem sovjetskem kongresu, ta se je vršil 3. junija 1917, so vzbudili nemir pri socialrevolucionaromenjševiški večini. Temno so slutili, da si je ta človek zastavil svoj cilj daleč ne-

¹ Provizorična vlada se je sestavila dne 2. marca 1917 po pobegu carjeve družine. Vladi so načelovali kadeti (liberalna buržuazija) pod vodstvom Miljukova.

² Centralno glasilo boljševiške stranke.

³ Trocki imenuje Petrograd z novim imenom Leningrad šele od tedaj naprej, ko je res postal Leningrad, ker pravi: Ne more se pisati,

da je bil Lenin aretiran v Leningradu, še manj pa se more reči: Peter I. je ustanovil Leningrad. Leningrad je šele od 21. januarja 1924 dalje.

⁴ Lunačarski je danes komisar za prosveto, Joffe, poslanik na Dunaju, Mannilski, član eksekutive III. internacionale, Karahan, poslanik v Pekingu, Jurjenjev, poslanik v Rimu, Sokolnikov, komisar za finance.

kje, toda cilja samega niso videli. In revolucijonarni malomeščani so se spraševali: Kdo je to? Kaj je to? Ali navaden norec? Ali projektil zgodovine z največjo eksplozivno silo?

Morda govorniško ni bil „posrečen“ Leninov nastop na sovjetskem kongresu, kjer je govoril o potrebi aretacije 50 kapitalistov. Toda bil je izredno pomemben. Kratko ploskanje sorazmerno malo boljševikov je spremljalo govornika, ko je zapuščal tribuno kot človek, ki ni vsega povedal, in tudi ne povsem tako, kakor je hotel povedati... V tem trenutku je legel na dvorano dih nenavadnega. Vsi so za trenotek čutili sapo prihajajočih

dogodkov, ko so s svojimi zameglenimi pogledi sledili temu tako vsakdanjemu in vendar tako zagonetnemu človeku.

Kdo je to: Kaj je to? Ali ni Plehanov⁵ imenoval v svojem listu prvi Leninov govor na revolucijonarnih tleh Petrograda, mrzlično fantazijo? Ali se niso od množice izvoljeni delegati začasno pridružili socialrevolucijonarjem in menjševikom? Ali ni v prvem času Leninovo stališče vzbudilo močno nezadovoljstvo med samimi boljševiki? (Dalje prih.)

⁵ Plehanov, prvi ruski marksistični teoretik in novinar, ki pa je med vojno podlegel patrijotičnemu valu.

A. T.:

FRANKFURT.

(Dalje.)

Zgodovinskemu in gospodarskemu razvoju odgovarja tudi zunanje lice in značaj mesta. Notranje, staro mesto je bilo svoj čas obdano z močnim obzidjem, skozi katero so vodila razna monumentalna vrata, od katerih so se nekatera še do danes ohranila ter so s svojimi lepimi srednjeveškimi stolpi in nazidki še vedno mestu svojevrsten okras kakor: Taunustor, Eschenheimer-tor, Gallustor, Allerheiligentor itd. Kjer je bilo nekdanje mestno obzidje, obdajajo danes notranje mesto v obliki raztegnjene zvezde, lepa senčna sprehajališča, „die Anlagen“. Zunaj tega pasu se je v osemnajstem stoletju začelo širiti novo mesto z lepimi širokimi in ravnimi ulicami, ob katerih so se začele dvigati po pet in šestnadstropne, krasne palače. Kakor prevladuje v starem mestu še danes mala obrt, kramarstvo in knjigotržstvo z močno židovsko primesjo, tako se v novih delih šopiri denarna aristokracija, veletrgovine, banke in industrijska zastopstva. V starem mestu je vse nekako stisnjeno, ozke ulice s starimi gotskimi hišami, z na ulico obrnjenimi visokimi slemeni, ki so tako značilni za staronemška mesta; v novem mestu luksuzne izložbe v prostornih, svetlih zgradbah, razkošni hoteli in restavracije. V starem mestu obrtništvo, kramarstvo in malomeščanstvo, v novem pa eleganten svet, mrzlično avtomobilsko vrvenje in promet tujcev iz vsega sveta.

Od glavnega kolodvora, enega največjih na evropski celini, vodi v osrčje

mesta široka „Kaiserstrasse“, ki deli, podaljšana v „die Zeil“ in „Sandweg“, od južnozpadne proti severovzhodni strani mesto v dve polovici. Povsod skrbna čistota in razumevanje za umetniško ubrnost. Staro se ni nikjer brezobzirno podiralo, da bi napravilo prostora novemu, temveč se je skušalo novo prilagoditi staremu, da se doseže čimlepše arhitektonsko soglasje. Večina ulic je asfaltirana, široke vozne ceste so pa tlakovane z granitnimi kockami tja do zadnjih predmestij. Že od daleč nas je pozdravljajl 95 m visoki zvonik stolne cerkve „Kaiserdome“, ki je bila prvič že l. 874. postavljena, a tekom stoletij večkrat prenovljena in dozidana do sedanje veličine. Zvonik je bil dograjen šele pred šestdesetimi leti po prvotnih načrtih. Cerkev je zidana v gotskem slogu v podobi križa; v stranski kapeli so se vršile nekdanje volitve rimskonemških cesarjev, pred glavnim oltarjem pa kronanje. Vsebuje mnogo historičnih spomenikov in umetnin. V preddvoru so se nastanili različni kramarji, ki prodajajo razglednice in razne spominke. Nasproti stolnice se nahaja mestni historični muzej z bogato zbirko starih slik in s posebnim cehovskim oddelkom, ki je zlasti zanimiv za delavce.

Od stolnice gremo skozi „Stari trg“ in pridemo na srednjeveliki trg, takozvani „Römerberg“. Tu vzbujajo našo pozornost visoka, gotska pročelja treh skupaj stoječih hiš, znanih pod imenom „Römer“, z nazobčanimi nazidci, stolpiči in balkoni. Zlasti se srednja odlikuje s posebnimi okraski in visokimi

slikanimi okni, ki dajejo svetlobo razkošni cesarski dvorani. Za malo vstopnino si jo lahko ogledamo: stene so pokrite z raznimi starinskimi grbi in s slikami nadnaravne velikosti vseh nemških vladarjev od prvega do predzadnjega. „Römer“ je arhitektonično zvezan z mestnim rotovžem, ki pa je zgrajen v novejši dobi v obliki impozantnega gotskega gradu. Iz cesarske dvorane dospemo neposredno v mestno zborovalno dvorano na rotovžu, ki predstavlja prav-

cati parlament z galerijami in velikimi oljnatimi slikami izmed katerih predstavljata dve največji „Frankfurtski parlament“ l. 1848, s portreti takratnih udeležencev, in pa „Kongres nemških knezov“ l. 1863 istotako s portreti. Postrežljivi vodnik nam je vse znamenitosti raztolmačil. Ko smo si še ogledali rotovžki vestibul z mramornatim stopniščem, smo zamišljeni zapustili te historične prostore.

(Dalje prih.)

Karol Tekavec:

IZ MOJIH ZAPISKOV.

II.

Priglasil sem se za člana del. izobraževalnega društva pri Šternu (sedaj Ferlinc-Košak na Krekovem trgu), ko je bil tam društven shod. Predsedoval je temu shodu čevlj. pomočnik K. Kordelič. Navzoči so bili večinoma čevljarski in krojaški pomočniki in mojstri, tudi nekaj pomočnikov drugih strok je bilo, ali prevladali smo iz oblačilne industrije. Tudi govorniki na takratnih delavskih shodih so bili iz te stroke. Naj omenim: T u m o F e r d i n a n d a, čevljarja, ki je referiral po nemško, Š t u r m a F r a n c é t a, krojaškega mojstra, ki je bil pretežno govornik v slovenskem jeziku, potem čevljarskega mojstra iz Poljan, F r a n c é t a V o v k a, krojaškega pomočnika B r o z o v i č a I v a n a, ki je bil v obeh jezikih dober poročevalec in seve že omenjenega K a r l a K o r d e l i č a.

O Kordeliču je l. 1914 delavski žepni koledar prinesel nekaj življenjepisa, ker je takrat praznoval ta stari bojevnik za delavske pravice 40-letnico, odkar je vstopil v delavsko gibanje. 4. oktobra 1874 se je vpisal za člana delavskega izobraževalnega društva. Potem je bil vedno v prvih vrstah. Ko se je ustanovila avstrijska socialna demokracija l. 1889 v Hajnfeldu, bila sta kot zastopnika slovenskih delavcev Karol Kordelič in Ludovik Zadnik, tudi krojač po poklicu. Med ustanovitelji prvega delavskega časnika „Novi Čas“ je bil seveda tudi Kordelič. Bil je ves čas zvest sodrug, dober agitator in neomahljiv v svojem socialističnem prepričanju. Rojen je bil menda kot nezakonski sin župnika Hrovatina (to je rad povdarjal na shodih!) 25. aprila 1857. Umril je 6. dec. 1922 v Ljubljani.

Tudi ustanovnik Delavskega, izobraževalnega društva Matija Kunc je bil krojač in zelo sposoben mož vobče. Prišedši iz svojega potovanja po svetu, kjer je na lastne oči videl, kako se delavci začenjajo zavedati sebe in svojega položaja, in prepričan, da je le v skupnem delovanju mogoče doseči saj začetek boljših časov, je šel takoj na delo in začel z delavskim izobraževalnim društvom. Bilo je to l. 1870. Pozneje se je Matija Kunc ločil od delavskega gibanja, postal je mojster in krojaški strokovni učitelj. Pri volitvah so ga enkrat — če se ne motim — naprednjaki kandidirali za poslanca. —

Najizobraženejši delavci — tiskarji — so imeli pa svoje izobraževalno in strokovno društvo, kjer so sprejemali samo tiskarje. To tiskarsko društvo je bilo ustanovljeno že l. 1867, tedaj že nekaj let popreje.

*

Komaj sem postal član delavskega izobraževalnega društva, že so me izvolili za tajnika. Bil sem seveda „kuhan in pečen“, kot se pravi, v društvu. Članov nismo imeli preveč. Zdi se mi: nad 150. Mi smo bili bolj internacionalni, takrat pa so se že vršili hudi boji med Slovenci in Nemci. Za nas delavce so bili pač to neprijetni časi v dveh ozirih. Delali smo večinoma pri nemško mislečih gospodarjih; vse, kar je bilo petično, premožno, je bilo pač nemško. In pritisk je bil močan. Ljudje pa se niso radi izpostavljali. Potem smo bili mi kot socialisti razkričani kot revolucionarji; med delavci samimi pa tudi ni bilo edinstva.

L. 1880 sem šel na „wander“. Mahnil sem jo v Celovec, seveda peš čez Ljubelj. Od tam sem krenil na Tirolsko, Pred-

arlsko in Bavarsko. Delal sem v Fonsdorfu, Lienzu, Salzburgu in Reichenhallu. Povsod sem prišel v stik s sodrugi. Prišel sem domov mnogo najrazličnejših vtisov.

L. 1881 sem moral v vojake, kjer sem služil do l. 1884. Tudi kot vojak (ker sem služil večinoma v Ljubljani), sem zahajal v društvo; bili pa so takrat v društvu zelo strogi. Zahtevali so na pr. od nas vojakov, ko smo prišli v društvo, da moramo „Waffen ablegen“... In previdni so bili!

V tej dobi so se začela namreč velika preganjanja proti socijalistom, tudi v Ljubljani. Iskali so letake, ki so bili med delavstvom razširjevani. Letaki so prihajali preko Trsta, in so bili antimilitaristične vsebine. Agitatorji so bili zelo agilni in oprezni.

Meni bi enkrat kmalu slaba predla. Nekega večera pridem v kasarno domu, in vidim, da imam v žepih polno letakov. Radoveden začnem brati, takoj se zbero okrog mene drugi in seveda tudi neki četovodja, ki je hotel imeti letake. Jaz pa — smuk in vse je bilo v trenutku v peči. Četovodja je bil hud ali kaj, ko je ves materijal že zgorel.

Policija je iskala razširjevalce letakov. Oprijela se je Ferd. Tume — bilo je to l. 1883, nakar so aretirali poleg njega še Šturma, čevljarja Dhüja, Krieglja in pozneje še Fr. Železnikarja. Obtožili so jih radi prekršitve proti javnemu redu ter radi tajnega združevanja. Proti Železnikarju je nastopil kot ovaduh knjigovodja Dzimsky. Zgodilo se je tako-le: v prodajalni tvrdke Kunst & Žitnik je bil razgovor o umoru ruskega cara Nikolaja. Govorili so po nemško in baje je Železnikar dejal: „Ein Tyrann ist schon hin, jetzt kommen andere dran. Ich bin bereit und werde mit meinen Scheeren die Bäuche durchschneiden.“ Proces se je izvršil v Celovcu, češ, v Ljubljani ni dovolj zanesljivo. Železnikar je bil obsojen na deset let.

Zanj smo pobirali. Požrtvovalnost delavcev takrat ni bila mala.

III.

Proti socijalistom so v Nemčiji leta 1879 sklenili izjemno stanje. Sozialistengesetz so rekli tisti postavi. Socijalistični agitatorji so bili prisiljeni umakniti se iz Nemčije. Med najbolj revolucionarnimi je bil takrat Johann Most, ki so ga na Dunaju obsodili že na 5 let ječe, iz Nem-

čije pa so ga pregnali. Naselil se je v Londonu, kjer so ga somišljeniki zelo pri srčno sprejeli. Tam je izdajal svoj znameniti časopis, zelo razširjeno londonsko „Freiheit“. Ta list smo dobivali skrivaj. Imel je velik vpliv na delavce, ki so začeli takrat že ustanavljati tajne organizacije in klube, ki so jih nazivali sekcije. Klubi so imeli po pet, sedem, največ po devet članov, od katerih vsak pa je moral po vzoru znanega italijanskega revolucionarja Mazzinija ustanoviti po eno novo enako tajno organizacijo.

Kar je prepovedano, diši. Policija je te tajne organizacije in razširjevanje prepovedanih listov zelo preganjala. Dunajski sodrug Leo Walečka, poznejši ravnatelj Splošne bolniške blagajne na Dunaju je bil radi razširjevanje časopisov obsojen na 4 leta težke ječe v samotni celici, ki jo je prestal v Steinu. — Tudi znana Merstallingerjeva afera (šlo se je tu za to, da se dobi denar za revolucionjsko propagando, če ne gre drugače, tudi z umorom in ropom), v kateri je bilo obtoženih Jožef Engel in 28 tovarišev, je bila v zvezi z akcijami Johanna Mosta. Tovar narja Merstallingerja sta 4. julija 1882 napadla Jožef Engel in Franc Pflieger ter mu odvzela 220 gl. gotovine in 782 gl. vrednosti.

Obsodbe so bile grozne.

Jožef Engel in Fr. Pflieger sta dobila po 15 let, V. Berndt 2 leti; druge pa so morali vsled pomanjkanja vsakega dokaza oprostiti.

Johanna Richterja so radi razširjevanja tiskovin obsodili na 12 let, ki jih je skupaj z Železnikarjem prestal v Subenu. Hotel je le neke letake dati natisniti!

Med drugimi so takrat tudi obsodili sodr. Habrmanna, poznejšega soc. dem. češkega ministra na štiri leta samotne ječe, ki jo je prebil v Steinu. Na Češkem so obsodili radi podobnih deliktov delavca Pačesa in Černyja, vsakega na 15 let ječe. Itd. itd. V oktobru 1882 pa je bilo v ječi 9 nemških, 16 slovenskih sodrugov. V preiskavi pa je bilo 51 socijalistov.

Te grozne obsodbe so silno razburile delavce. Mnogo so se komentirale. Tudi so se začeli boji in praske s policaji. Če so delavci le kje videli policaja in če je bil „zrak čist“ so zapeli:

Was macht die Polizei
steht sie nicht den Lumpen bei?
Ja, ja, sie steht den Lumpen bei.

Na Dunaju so bili kravali, ki so jim rekli „Schusterkravallen“. Proti njim so vporabili vojake, ki so strli brezobzirno vse, kar ni zbežalo.

Razume se, da je policija imela vse polno špijonov in agentov-provokaterjev. Sodnije so imele polno dela, ječe pa so bile napolnjene.

Med delavci pa sta se pojavili dve smeri: umerjeni in radikalni. Za radikalne je deloval zlasti Mostov časopis „Freiheit“ in pa „Zukunft“ (Bodočnost), za umerjene pa „Gleichheit“. V Ljubljani smo bili seveda vsi na radikalni strani kot povsod tam, kjer je mladina prevladovala.

L. 1882 je bil v Brnu ob Veliki noči kongres takratnih strokovnih organizacij, ki so po velikih mestih že delovale in v katerih je bilo delavstvo obeh smeri skupaj organizirano. Namen je imel, da se delavstvo ujedini po vzoru Nemcev, no, ni uspel. Radikalni so delali dalje po svoje, usmerjeni tudi. Nastala so v podjetjih radi mezdnih razmer preganjanja. — V početku l. 1884 so proglasili nad Dunajem in Wiener-Neustadtom obsedno

stanje, ker je anarhist Stellenmacher okradel menjalnico na Dunaju v Mariahilferstrasse, anarhist Kamerer pa je ustrelil policijskega koncipista Hubka v Floridsdorfu. Oba sta bila obsojena na smrt na vešalih. Sodba je bila l. 1884 tudi izvršena.

L. 1886 smo dobili avstrijski zakon proti socialistom!

L. 1885 so bile prve volitve v državni zbor, ko so smeli voliti tzv. „Fünfguldenmänner“, in izvoljeni so bili prvič prava demokrata prof. Pernerstorfer in Kronaweter, krščanski demokrat, poznejši krščanskosocialni župan Dunaja Karl Lueger in nemški nacionalc Georg pl. Schönerer, možje, ki so igrali pozneje veliko vlogo.

Polagoma pa so dobili v gibanju umerjeni večino. Neumorno delujočemu Viktorju Adlerju se je posrečilo zbornati skupaj hajnfeldski kongres, na katerem sta se združili obe smeri in ustanovila se je enotna soc. dem. delavska stranka v Avstriji. Iz Ljubljane — kot sem že omenil — sta šla tudi na ta kongres dva zastopnika, Kordelič in Zadnik. (Dalje prih.)

LISTEK.

Dr. Ljudevit Perič. Umrl je prvi župan-socialist v Ljubljani v starosti 42 let. Kot človek: dobrega srca, moškega značaja, dosleden in nesebičen, kot strancar: zvest vojak, discipliniran član in marljiv delavec. — Obljubljen nam je daljši spis o pokojniku.

Radnički Pokret. Socijalistički mesečni časopis. — V Sarajevu so Jova Jakšić, Zon in tov. začeli izdajati revijo pod gornjim naslovom. Sotrudniki so Dragiša Lapčević, Života Milojković, dr. Topalović, Krekić, Cvetković, Šmit in drugi. Dosedaj je izšel eden zvezek (1. in 2. šte. skupaj). Revijo priporočamo. Naroča se: Sarajevo, Radnički Dom.

Rudolf Pečjak: Kraljična z mrtvim srcem. To je pravljica komedija v 4. dejanjih, h kateri je zložil pevske in glashbene točke Anton Dolinar. Ideja „Kraljične z mrtvim srcem“ je angleškega izvora in pisana je za otroke in odrasle ter je primerna tudi za manjše odre. Knjižica stane s partituro vred 15 Din. Dobi se pri Podmladku Rdečega križa meščanske šole v Tržiču.

Palček Potep, pravljica igra v treh dejanjih. Spisal A. Pajmè. — V založbi „Svete Vojske“, v Ljubljani je izšla kot prvi zvezek

nove serije protialkoholne knjižnice mladinska igra, ki bo vsem knjižnicam in otroškim odrom zelo dobrodošla.

Mile Klopčič: Plamteči okovi. Ljubljana 1924. Proletarske knjižnice II. zv. Cena broš. 10 Din, vez. 20 Din. — Prejeli smo v oceno prvo zbirko pesmi našega sotrudnika Mile Klopčiča, zbirko „revolucionarskih pesmi, ki so bile večinoma spesnjene za jetniškim zidovjem.“ „Upor, ki večnoživa je sila življenja,“ je pesmi namen in v tej zbirki jasno izražen. Klopčič, ki je znan kot revolucionarni pesnik, podaja tu svojo prvo dobo pesniškega tvorjenja, ki jo preveča še duh, ki odseva iz posvetila: Spominu Lenina! Na 64. straneh je zbranih precej lepih pesmi, katerim služijo za snov dogodki iz delavskega življenja. V zbirki prevladujeta mladeniška strast in idealizem, ki sta izražena v Uporu! Pesmi se naročajo pri Ivanu Vuku, Ljubljana, Turjaški trg šte. 2.

Prof. Fran Hadjak: Zadrugarstvo. Kot 8. zvezek zagrebske Agrarne biblioteke je izšla knjiga prof. F. Hadjaka o Zadrugarstvu, v kateri opisuje ta na 130. straneh vse različne panoge kmetiškega združništva. Knjiga stane Din 15.— in se naroča pri „Agrarni Biblioteki“ v Zagrebu, Sudnička 9.

Zadružna banka v Ljubljani

Aleksandrova cesta 5

Delniška glavnica dovoljena D 5,000.000.

Delniška glavnica vplačana D 4,000.000.

SPREJEMA hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun.

OBREŠTUJE zelo ugodno; po dogovoru.

POSOJUJE proti zadostni varnosti zadrugam in zadrugarjem po zmerni obrestni meri.

IZVRŠUJE kulantno in vestno vse bančne posle in finančne transakcije.

Zadruge in zadrugarji se obračajo v vseh slučajih, ki se tičejo denarnih vprašanj, na

Zadružno banko v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5

Splošno kreditno društvo

Ustanovljeno leta 1898

v Ljubljani

Ustanovljeno leta 1898

registrovana zadruga z omejeno zavezo

Sprejema **HRANILNE VLOGE** na tekoči račun in na hranilne knjižice. — Obreštuje po dogovoru.

Od leta 1912 je uprava v rokah zadružno-organiziranega delavstva.

Rezervni fond Din 50.000.—; Hranilne vloge Din 1,500.000.—
Deleži Din 50.000.—

Pisarna: ALEKSANDROVA CESTA ŠT. 5

Hranilne vloge

sprejema v svoj hranilni oddelek in obreštuje najkulantnejše

KONZUMNO DRUŠTVO za SLOVENIJO

P. Z. Z O. Z.

Denar se more proti potrdilu vlagati v vsaki zadružni prodajalni ali pa direktno v Centrali, ali osebno ali po poštni hranilnici.

Poštna položnice se dobe v prodajalnah in v Centrali.

Za vloge jamči zadruga z vsem svojim premoženjem, ki je v 39 zadružnih prodajalnah, 4 gostilnah, 11 zadružnih domovih, v 2 posestvih in v vrednostnih papirjih prve vrste ter z zadružno garancijo članov, ki presega vsoto Din 5,500.000.—.

KONZUMNE ZADRUGE

so združitve konzumentov, ki imajo namen vse potrebščine za gospodarstvo v velikem nakupovati, eventuelno jih tudi izdelovati oz. pridelovati v svoji upravi ter jih oddajati iz svojih skladišč in prodajaln.

Vsakomur bo znano

da se blago v velikem bolj poceni kupi kot na drobno. Vemo pa tudi, da ni vsakomur mogoče blaga na veliko kupovati, zato se združujejo ljudje v zadruge, da se vse potrebščine skupno nakupijo in se v skupnem prostoru razdeljujejo. Razdeljevanje izvršujejo zaupniki, ali če je dela preveč za prostovoljce, izvršujejo to delo po zaupnikih določeni proti nagradi.

Načela konzumnih zadrug so:

1. Živila in vse potrebščine za življenje morajo biti dobre kakovosti in poštenih cen.
2. Vse oddano blago je sproti plačati, ker dajanje na up je zlo, ki povzroča gospodarsko odvisnost.
3. Uprava in gospodarstvo morata temeljiti na demokratični podlagi.
4. Vsakomur naj bo mogoče udejstvovanje v združnem delu.
5. Blago je vedno oddajati po tržni ceni.
6. Enakopravnost vseh združnih članov; osebi, ne kapitalu gre veljava.
7. Nabirati je nedeljivo združno premoženje.

Kako postanem član konzumnih zadrug?

Priglasiti se moramo v združni prodajalni, podpisati pristopno izjavo, vplačati pristopnino in se obvezati vplačati članski delež. Tam dobimo pravila, združne knjižice, koledarje, navodila itd.

V Sloveniji je najbolj razširjeno in najbolj poznano

Konzumno društvo za Slovenijo r. z. z o. z.

ki oddaja v 39 združnih prodajalnah najrazličnejše življenjske potrebščine. Centrala je v Ljubljani VII. v Združnem domu.

Telegrafski naslov KODES — Ljubljana. Telefon št. 178.